

Marlena Drygiel-Bielińska

ORCID: 0000-0002-3825-7106

marlena.drygiel@uws.edu.pl

Uniwersytet w Siedlcach

Wydział Nauk Społecznych

Implikacje wojny w Ukrainie dla polityki bezpieczeństwa Francji

Implications of the war in Ukraine
on the Security Policy of France

DOI: 10.34739/doc.2023.20.03

Abstrakt: Polityka bezpieczeństwa Francji jest prowadzona w ścisłej korelacji z diagnozą jej środowiska strategicznego. Antycypacja, zapobieganie rozwojowi zagrożeń bezpieczeństwa oraz wczesna odpowiedź na sytuacje kryzysowe to działania, które powinny być podejmowane adekwatnie do sytuacji. W związku z tym w polityce Francji uwidacznia się reaktywność na zmiany w środowisku bezpieczeństwa i jego systematyczny przegląd. Z drugiej jednak strony wiele zależności we współczesnej polityce bezpieczeństwa Republiki pozostaje niezmiennych. Świadczą o tym np. odwołania do politycznych koncepcji Charlesa de Gaulle'a w bieżących działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa. Celem niniejszego artykułu jest wskazanie na zmiany, jakie dokonały się w polityce bezpieczeństwa Francji wskutek agresji Rosji na Ukrainę w 2022 r. Nie zmieniły one fundamentów tej polityki, ale niewątpliwie wprowadziły konieczność refleksji i zmiany w niektórych obszarach.

Słowa kluczowe: polityka bezpieczeństwa Francji, wojna w Ukrainie, bezpieczeństwo narodowe, konflikt zbrojny

Abstract: The security policy of France is closely related to the diagnosis of the strategic environment. Anticipation, as well as prevention of the development of security threats and early response to crisis situations, are actions that should be taken appropriately to the situation. Therefore, the French policy reflects reactivity to changes in the security environment and its systematic review. However, many dependencies in the contemporary security policy of the Republic have remained unchanged. This is evidenced, for example, by references to Charles de Gaulle's political concepts in current activities for state security. The purpose of this article is to point out the changes that have occurred in French security policy as a result of the Russian aggression against Ukraine in 2022. The changes

have not changed the foundations of this policy but have undoubtedly introduced the need for reflection and change in some areas.

Keywords: the security policy of France, war in Ukraine, national security, armed conflict

Wstęp

Polityka bezpieczeństwa jest aktywnością organów państwowych, która ma niezwykle dynamiczny charakter. Wynika z wielu uwarunkowań, wykorzystuje rozmaite środki i metody, realizuje różne cele i interesy oraz integruje wewnętrzny i zagraniczny wymiar funkcjonowania państwa. Podejmowane działania są zatem podatne na zmiany środowiska bezpieczeństwa, jednak z zachowaniem tożsamości podmiotu i pewnych stałych fundamentów jego funkcjonowania¹. Agresja Rosji na Ukrainę rozpoczęta 24 lutego 2022 r. stała się punktem odniesienia, postrzeganym jako zwrotny, w procesie zmiany współczesnego systemu bezpieczeństwa. Państwa Europy Zachodniej musiały zająć stanowisko wobec konfliktu zbrojnego, który wybuchł u granic Sojuszu Północnoatlantyckiego i Unii Europejskiej, i nierzadko były zmuszone do weryfikacji, rewizji czy wprowadzenia modyfikacji do swoich polityk bezpieczeństwa względem pomocy uchodźcom z Ukrainy, wsparcia militarnego dla tego państwa, ich roli w NATO oraz znaczenia samego Sojuszu, a także relacji z Rosją, bezpieczeństwa energetycznego, ekonomicznego i wielu innych problemów funkcjonowania współczesnego systemu bezpieczeństwa².

Celem niniejszego opracowania jest wskazanie implikacji, które dla polityki bezpieczeństwa Francji pojawiły się w związku z wybuchem wojny, a zwłaszcza kolejnej fazy jej eskalacji. Można w tym kontekście przyjąć założenie, że agresja Rosji na Ukrainę nie zmieniła fundamentów polityki bezpieczeństwa Francji, ale przyczyniła się do weryfikacji jej kierunków w kontekście roli NATO i UE oraz relacji z Rosją.

¹ T. Balzacq, *Qu'est-ce que la sécurité nationale?*, „La revue internationale et stratégique” 2003, no 4, s. 46-47; T. Pawłuszko, *Poliheurystyczna teoria podejmowania decyzji w analizie polityki bezpieczeństwa*, „Colloquium Pedagogika – Nauki o Polityce i Administracji” 2020, nr 1, s. 82.

² Vide: *The War Must Go On. Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, red. A. Gruszcak, Kraków 2023.

Podstawy współczesnej polityki bezpieczeństwa Francji

Polityka bezpieczeństwa Francji prowadzona w okresie zimnej wojny wyróżniała się skutecznością. Sukces strategii został osiągnięty dzięki konsekwencji, zdecydowaniu i zręczności francuskich decydentów politycznych. Niektórzy badacze określają ją mianem strategii „trójkąta błędów”, polegającej na niejednoznacznym formułowaniu celów polityki zagranicznej i bezpieczeństwa. Posiadanie broni nuklearnej miało symbolizować niezależność, której zakres nie był dokładnie określony, nie w pełni została także wyjaśniona istota odstraszenia. Francja popierała funkcjonowanie Sojuszu Północnoatlantyckiego, ale jednocześnie starała się go kontrolować za pomocą idei autonomicznej obrony integrującej się Europy, którą przedstawiano zależnie od okoliczności, jako podmiot służący wzmocnieniu NATO lub będący alternatywą dla Sojuszu. Istnienie wspólnego dla ówczesnego systemu transatlantyckiego zagrożenia ze strony bloku wschodniego, sprawiło, że Francja była postrzegana jako wiarygodny sojusznik, który w obliczu realnego niebezpieczeństwa opowiedziałby się po stronie Zachodu. Zakończenie zimnej wojny miało obnażyć prawdziwą rolę Francji i umożliwić wskazanie przez nią jednej z opcji bezpieczeństwa: narodowej niezależności, zakorzenienia w Sojuszu Północnoatlantyckim i wzmocnienia jego filaru europejskiego, konstruowania niezależnego, zachodnioeuropejskiego systemu obrony lub zaangażowania w ogólnoeuropejski system bezpieczeństwa zbiorowego. Jednak oczekiwany przełom w polityce bezpieczeństwa Francji nie nastąpił³.

Polityka bezpieczeństwa Francji w aspekcie doktrynalnym została oparta na wizji generała Charlesa de Gaulle'a. Według niej V Republika powinna być państwem suwerennym i niezależnym wobec innych podmiotów. Realizacją tej doktryny miało być uniezależnienie Francji od „atomowego parasola” USA i budowa własnego potencjału nuklearnego. Dążenie do potęgi Republiki miało opierać się na rozwoju metropolii i terytoriów, które dobrowolnie wyrażą wolę pozostania w jej granicach. Jedyłą drogą do utrzymania pokoju w Europie Zachodniej i zagwarantowania jej silnej pozycji,

³ J. Stefanowicz, *Polityka bezpieczeństwa Francji u progu XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo państw Europy. Koncepcje i problemy lat 90.*, red. B. Łomiński, Katowice 1997, s. 87.

szczególnie w odniesieniu do USA i ZSRR miało być pojednanie z Niemcami⁴.

Francja jest państwem, którego polityka bezpieczeństwa jawi się jako szczególna na tle sojuszników. Jako jedyne państwo zachodnioeuropejskie zachowała silnie kontrolowaną strefę w Afryce, na Pacyfiku i Oceanie Indyjskim, czyli terytoriach swoich byłych kolonii. W 1966 r. opuściła zintegrowaną strukturę dowodzenia Sojuszu Północnoatlantyckiego (dołączając ponownie w 2009 r.) i starała się kształtować swoją politykę bezpieczeństwa niezależnie od NATO, którego członkiem formalnie pozostawała. W 1960 r. Francja weszła w posiadanie broni nuklearnej, zbudowanej własnymi środkami, niezależnie od USA. Kolejnym czynnikiem wyróżniającym politykę bezpieczeństwa Francji jest funkcjonowanie jej systemu politycznego w tym zakresie, tzn. posiadanie prerogatyw w tej dziedzinie zarówno przez prezydenta, jak i przez premiera, co szczególnie w okresach kohabitacji może rodzić problemy w sprawnym jej funkcjonowaniu⁵.

Mimo „europejskości” francuskiej kultury strategicznej istnieje wiele cech, które stanowią o jej wyjątkowości na tle innych państw obszaru transatlantyckiego. Są nimi: niezależność, uniwersalizm, „światowa ranga”, niezbędność sojuszników, charakter obronny i racjonalizm⁶.

Niezależność działania jest pojmowana przez decydentów francuskich w kategoriach atrybutu suwerenności. Cecha ta może stać się przyczyną trudności w integracji i pełnym wymiarem funkcjonowania Francji w instytucjach bezpieczeństwa obszaru transatlantyckiego. Potrzebą niezależności w polityce bezpieczeństwa analitycy wyjaśniają przyczyny odrzucenia projektu Europejskiej Wspólnoty Obronnej przez francuskie Zgromadzenie Narodowe w 1954 r.⁷ Uniwersalizm, charakteryzujący doktrynę bezpieczeństwa Francji, uwidacznia się w wielu projektach dotyczących wizji

⁴ M. Kuczyński, *Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Francji*, Warszawa 1995, s. 11.

⁵ Ibidem, s. 5; F.G. Dreyfus, *The Geopolitics of France and Its Consequences*, [w:] *Defence and Security. Eleven National approaches*, red. H.P. Klepak, P. Létourneau, Montreal 1990, s. 74-87; M. Drygiel, *Role Francji w transatlantyckim systemie bezpieczeństwa*, Warszawa 2013, s. 166-167.

⁶ B. Colon, *La culture...*, „Stratégique” 1992, no 52, s. 27-43, cit. per: A. Ciupiński, *Podstawowe elementy współczesnej strategii Francji*, Warszawa 1997, s. 19.

⁷ A. Ciupiński, *Podstawowe elementy...*, s. 20.

relacji międzynarodowych. Od czasów rewolucji rozpoczętej w 1789 r. Francja jest postrzegana jako ojczyzna i promotor praw człowieka. Również współcześni francuscy politycy uważają za swój obowiązek promowanie wolności i praw człowieka na arenie międzynarodowej. Z kolei uniwersalizm idei Jeana Moneta i Roberta Schumana przyczynił się do powodzenia idei integracji europejskiej⁸.

Do najważniejszych celów polityki bezpieczeństwa Francji należy zapewnienie na możliwie wysokim poziomie realizacji jej interesów, dzięki ich ochronie przed różnorodnymi zagrożeniami. W interesie Francji pozostaje również utrzymanie pokoju w Europie oraz terytoriach z nią graniczących, a także innych, kluczowych, ze względu na wymianę gospodarczą. Republika realizuje również interesy na poziomie globalnym, wynikające z jej zobowiązań międzynarodowych. Potwierdzeniem międzynarodowej pozycji Francji powinna stać się możliwość jej wpływu na kształt relacji pomiędzy państwami europejskimi i samej Unii Europejskiej. Integracja na poziomie obronnym jest komplementarna w stosunku do jej charakteru gospodarczego. Sojusz Północnoatlantycki jest dla Republiki ważnym spoiwem w stosunkach transatlantyckich, szczególnie w kontekście zapewniania pokoju. Racjonalny podział kompetencji pomiędzy Europą i Stanami Zjednoczonymi z pewnością przysłużyłby się misjom pokojowym i zarządzaniu kryzysami. Działania państwa w środowisku międzynarodowym dotyczące obrony powinny opierać się na jego autonomii decyzyjnej oraz na solidarności, czyli pomocy sojusznikom oraz respektowaniu charakteru ich zaangażowania w Europie i poza nią. Francja opowiada się za prymatem prawa międzynarodowego i solidarnego współdziałania w Europie w obrębie tej zasady⁹.

Ukraina i region Europy Wschodniej w strategii bezpieczeństwa Francji

Jak stwierdzono w aktualizacji Przeglądu Obrony i Bezpieczeństwa z 2021 r. – dokumencie, który uwzględnia zmiany w śro-

⁸ Ibidem, s. 20-21.

⁹ I. Słomczyńska, *Koncepcja bezpieczeństwa Francji*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, red. R. Zięba, Warszawa 2018, s. 143-144; G. Ayache, P. Lorot, *La conquête de l'Est. Les atouts de la France dans le nouvel ordre mondial*, Paris 1991, s. 180.

dowisku bezpieczeństwa Francji, w porównaniu z zasadniczą jego wersją z 2017 r. poziom zaangażowania Republiki w stosunkach międzynarodowych nie osłabł do tej pory, zwłaszcza w odniesieniu do kryzysów i niestabilności we współczesnym świecie. Zwrócono uwagę w tym kontekście na problemy związane ze stabilnością regionów w bliskim sąsiedztwie NATO i Unii Europejskiej. Wskazano na konflikt w Ukrainie, kryzys w Białorusi, konflikt o Górski Karbach oraz wyzwania pojawiające się w regionie Bałkanów Zachodnich¹⁰. W dokumencie tym nie zwrócono szczególnej uwagi na relacje z Ukrainą, nie poświęcono także miejsca poszczególnym państwom regionu czy relacjom Francji z nimi. Oznacza to, że z punktu widzenia strategii, obrony i bezpieczeństwa Republiki nie jest to region wiodący. Bezpieczeństwo i główne zagrożenia są identyfikowane w kontekście rywalizacji mocarstw (nie wyklucza się powstania konfliktu na dużą skalę). Za istotnego partnera w kształtowaniu współczesnego porządku międzynarodowego uznano Rosję. Warto poddać analizie francuski punkt widzenia w kontekście bliskiego oddziaływania Federacji Rosyjskiej na region, będący przedmiotem podjętych rozważań oraz charakter relacji rosyjsko-francuskich.

Znaczące miejsce w rozważaniach nad funkcjonowaniem Francji w aktualnym środowisku bezpieczeństwa poświęcono właśnie Federacji Rosyjskiej, której polityka kształtuje je w wyraźny sposób. Znalazło się tu odniesienie do rosyjskiej postawy strategicznego zastraszania, nie tylko za pomocą środków wojskowych, ale również z wykorzystaniem dezinformacji, propagandy i niejawnych sposobów działania. Rosja jest identyfikowana jako oportunistyczna potęga, która jest zdolna do szybkiego urzeczywistniania swoich strategii. Rosja jest również państwem (podobnie jak Chiny), które potrafi wykorzystywać możliwości współcześnie rozwijających się procesów w środowisku strategicznym (np. pandemia COVID-19). Francuzi zwrócili uwagę również na odnowione zdolności wojskowe, charakter działań dyplomatycznych Rosji, które pozwalają jej na łatwiejsze operowanie w różnych, bardziej odległych teatrach działań. Jest to aktywność, która spotyka się z interesami

¹⁰ *Actualisation Stratégique 2021*, s. 11, <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/dgris/REVUE%20STRAT%202021%2004%2002%202021%20FR.pdf> (data dostępu: 06.05.2022).

francuskimi realizowanymi w środowisku międzynarodowym, w związku z czym autorzy dokumentu poświęcają miejsce podejściu Francji do wyzwań stawianych przez realizację strategii Rosji. Zatem konieczność wyważonego podejścia do polityki i strategii Federacji Rosyjskiej łączącego w sobie stanowczość i zaangażowanie, co powinno umożliwić klarowny dialog z Rosją, staje się nieodzowna¹¹.

W aktualizacji głównego strategicznego dokumentu zwrócono uwagę na działania Chin, USA i Rosji jako te, które wpływają na dekompozycję porządku międzynarodowego. Działania mocarstw, zdaniem Francji, w ostatnim okresie podważały funkcjonowanie instytucji międzynarodowych oraz umów i porozumień wielostronnych¹². Zatem ze strategicznego punktu widzenia bezpieczeństwo Francji jest widziane w odniesieniu do globalnej i regionalnej rywalizacji mocarstw. Jeżeli region Europy Wschodniej staje się przedmiotem ich zainteresowania, to wtedy ma to reperkusje dla francuskiej polityki i wiąże się ze zwiększeniem aktywności w tym kontekście. Mimo bliskości geograficznej nie jest to region będący bliską sferą dla działań Francji.

Stanowisko Francji wobec wojny w Ukrainie

Proces określania stanowiska Francji dotyczącego agresywnych działań Rosji wobec Ukrainy oraz ich wpływu na bezpieczeństwo Francji i UE przybrał na znaczeniu wraz z konfliktem w Gruzji w 2008 r. W tym czasie, poza wolą reformowania instytucji UE i zacieśniania współpracy dla utworzenia „Europy obrony”, prezydent Francji Nicolas Sarkozy zajął pozytywne stanowisko w sprawie zbliżenia Gruzji i Ukrainy z NATO. Starał się być bardziej wrażliwy niż jego poprzednik, na kwestię ich ewentualnego członkostwa w Unii Europejskiej. Podczas jednego ze swoich przemówień państwa te określił mianem „braci europejskich”¹³. Konflikt w Ukrainie

¹¹ Ibidem, s. 21; M. Drygiel-Bielińska, *Central and Eastern Europe in France's Foreign Policy*, [w:], *Politics and Security of Central and Eastern Europe. Contemporary Challenges*, red. R. Zięba, Cham 2023, s. 319.

¹² *Actualisation Stratégique 2021...*, s. 25.

¹³ *Diplomatie des "changements", mais pas de "table rase"*, „Le Monde” 2008, no 19372, s. 9.

(po jego rozpoczęciu w 2014 r.) spowodował ze strony Francji solidarność również z bezpieczeństwem Polski oraz uwzględnienie obaw ze strony państw bałtyckich. Rozpoczęto wzmocnienie misji patrolowania sił powietrznych NATO nad tymi krajami pod koniec kwietnia 2014 r. Paryż odegrał zatem aktywną rolę w koordynacji odpowiedzi UE na działania Rosji dotyczące aneksji Krymu i wojny w Donbasie, zwłaszcza w ramach Trójkąta Weimarskiego¹⁴.

Reakcja Francji na agresję Rosji w Ukrainie nie powinna być analizowana wyłącznie jako stanowisko tego państwa. Istotne znaczenie ma także wpływ Republiki na reakcję Unii Europejskiej i jej politykę wobec tego konfliktu oraz państw biorących w nim udział, również ze względu na rotacyjne przewodnictwo Francji w Radzie Unii Europejskiej w pierwszym półroczu 2022 r. Wybór Emmanuela Macrona na urząd prezydenta na drugą kadencję w tym samym roku z pewnością wpłynie na kontynuację polityki Francji i chęć budowy silnej pozycji UE, także w kontekście rozwiązania konfliktu i koordynacji stanowisk z innymi zachodnimi partnerami. Francja była państwem popierającym sankcje wobec Rosji, które zostały wprowadzone po wybuchu wojny. Jako jedno z pierwszych państw UE poparła m.in. odłączenie rosyjskich banków od systemu SWIFT, konfiskatę majątków rosyjskich oligarchów, embargo na rosyjskie węglowodory. Władze przyspieszyły też rozmieszczenie dodatkowych oddziałów wojskowych w państwach wschodniej flanki NATO (w Rumunii i Estonii, rozszerzony udział francuskich wojsk w obronie przeciwlotniczej Polski)¹⁵.

Francja podjęła też liczne działania dyplomatyczne, zarówno przed konfliktem, jak i po jego wybuchu. Prezydent Francji rozmawiał i spotykał się z Władimirem Putinem (przed rozpoczęciem działań zbrojnych przeciwko Ukrainie odbył wizytę w Moskwie 7 lutego 2022 r., która jednak nie powstrzymała wybuchu wojny; po rozpoczęciu inwazji Macron odbył wiele rozmów telefonicznych z przywódcą Federacji Rosyjskiej, a także z Aleksandrem Łukaszenką, chcąc przekonać prezydenta Białorusi do odstąpienia od działań

¹⁴ E. Sandschneider, O. Wolff, *French Policies toward Central Eastern Europe: Not a Foreign Policy Priority but a Real Presence*, "DGAP analyse" 2014, no 11, s. 11.

¹⁵ European Commission, *Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine*, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/international-relations/restrictive-measures-sanctions/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en (data dostępu: 10.05.2023).

wspierających agresję rosyjską). Macron pozostawał również w stałym kontakcie z prezydentem Ukrainy, Wołodymyrem Zełenskim oraz przywódcami państw Zachodnich, w tym prezydentem USA Joe Bidenem. Doszło także do spotkań na szczeblu ministerialnym i szefów państw Trójkąta Weimarskiego. Podczas jednego z tych spotkań 1 marca 2022 r. minister spraw zagranicznych Francji Jean-Yves le Drian opowiedział się za kolejnym pakietem sankcji dla Białorusi oraz całkowitą izolacją Rosji na arenie międzynarodowej. Jest to zmiana retoryki wobec Rosji, ponieważ wcześniej Francja stosowała politykę koncyliacyjną, nastawioną na poszukiwanie partnerstwa i możliwości współpracy¹⁶.

Stanowisko Francji zostało oparte na dążeniu do udzielenia pomocy Ukrainie przy jednoczesnym braku bezpośredniego zaangażowania w konflikt i walkę zbrojną. Pomoc zaatakowanemu państwu skupiono na wsparciu finansowym, humanitarnym, wojskowym. Celem Francji jest sprawienie, aby prowadzenie konfliktu było dla Rosjan jak najbardziej kosztowne. Przedstawiciele rządu francuskiego informowali opinię publiczną o stałym kontakcie prezydentów Francji i Ukrainy oraz o systematycznej odpowiedzi na zapotrzebowanie sprzętu wojskowego ze strony Ukraińców. Zwracali również uwagę, że elementy uzbrojenia były sprzedawane Ukrainie od czasu rozpoczęcia wojny w 2014 r., a jednym z głównych ich dostawców była właśnie Francja. Jednak rządzący w swych oficjalnych wypowiedziach odżegnują się od podawania szczegółowych informacji w zakresie udzielanego Ukrainie wojskowego wsparcia, ze względu na aktywne działania wojenne i nie wspomaganie tymi informacjami strategicznej pozycji Rosji w konflikcie¹⁷.

Jak wynika z doniesień medialnych, Francja w okresie po 2014 r., kiedy obowiązywało embargo na broń wprowadzone przeciwko Rosji, dostarczała W. Putinowi nowoczesną broń. Był to czas konieczności wyboru pomiędzy rolą lojalnego sojusznika a solidnego handlarza bronią. Podczas gdy zachodnie przedsiębiorstwa opuszczały Rosję w odwecie za wywołanie wojny, wiele koncernów

¹⁶ Ł. Jasina, *Meeting of Weimar Triangle heads of diplomacy*, <https://www.gov.pl/web/diplomacy/meeting-of-weimar-triangle-heads-of-diplomacy> (data dostępu: 10.05.2023).

¹⁷ G. Fleitour, *Guerre en Ukraine. Quelle est la stratégie de la France pour faire reculer la Russie?*, <https://www.ouest-france.fr/monde/guerre-en-ukraine/guerre-en-ukraine-la-strategie-de-la-france-pour-faire-reculer-la-russie-0c1ffabc-9bcf-11ec-a912-ca6b0d2347ed> (data dostępu: 10.05.2023).

francuskich pozostało na miejscu. Najprawdopodobniej w wyniku sugestii Pałacu Elizejskiego, żeby nie robiły tego zbyt pośpiesznie. Krytycy prezydenta zarzucali mu brak skuteczności rozmów z Władimirem Putinem, na które poświęcił łącznie kilkadziesiąt godzin¹⁸.

Dnia 3 maja 2022 r. Pałac Elizejski opublikował (jak było to realizowane również w poprzednich przypadkach) podsumowanie przebiegu ostatniej przed zaprzysiężeniem Macrona na drugą kadencję (7 maja 2022 r.) rozmowy z Władimirem Putinem. W rozmowie tej Macron wezwał prezydenta Rosji do umożliwienia ewakuacji, zgodnie z prawem międzynarodowym, cywilów pozostających w zakładach stalowych Azowstal w Mariupolu, które pozostały jednocześnie ostatnim miejsce w tym mieście, które stawiało Rosjanom opór. 6 maja 2022 r. ewakuowano stamtąd dzieci, kobiety i osoby starsze. Poza tym prezydent Francji wyraził również gotowość do współpracy z właściwymi organizacjami międzynarodowymi, aby pomóc znieść rosyjską blokadę eksportu ukraińskiej żywności przez Morze Czarne, ze względu na jej konsekwencje dla światowego bezpieczeństwa żywnościowego. Prezydent Republiki wezwał Rosję do wywiązania się z obowiązków stałego członka Rady Bezpieczeństwa ONZ i w konsekwencji położenie kresu tej wyniszczającej agresji. Zaznaczył swoją stałą gotowość do pracy nad wynegocjowanymi warunkami pokoju i pełnego poszanowania suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy. Ponowił także swoje żądanie zawieszenia broni¹⁹.

Kontakty z Władimirem Putinem, które były utrzymywane przez stronę francuską, spotkały się z krytycznym podejściem ze strony państw regionu Europy Środkowej, przede wszystkim Polski. Zarzuty dotyczyły zasadności podejmowania takich kroków w czasie trwającej agresji rosyjskiej wobec polityka, który jest odpowiedzialny za cywilne ofiary wojny. Premier Mateusz Morawiecki przyrównał te działania prezydenta Francji, wskazując na brak ich skuteczności, do możliwości negocjacji w przeszłości z Adolfem

¹⁸ M. Drygiel-Bielińska, *Central and Eastern...*, s. 327.

¹⁹ *Entretien téléphonique avec Vladimir Poutine, Président de la Fédération de Russie*, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/05/03/entretien-vladimir-poutine-president-de-la-federation-de-russie> (data dostępu: 10.05.2023).

Hitlerem, Józefem Stalinem czy Pol Potem²⁰. W odpowiedzi E. Macron określił polskiego premiera mianem ksenofoba i antysemitę, a minister spraw zagranicznych RP wezwał ambasadora Francji w Warszawie w celu złożenia wyjaśnień. Pojawia się tu pytanie o realizację dyplomatycznych środków rozwiązywania sporów w różnych fazach konfliktów i ich zasadność w sytuacji eskalacji agresywnych działań²¹.

W marcu 2022 r., miesiąc po rozpoczęciu rosyjskiej agresji, prezydent Macron zadeklarował, że Francja nie przekroczy granicy, kiedy miałaby się stać uczestnikiem wojny, a granicę tę stanowiło dla niej wówczas dostarczenie Ukrainie czołgów i samolotów bojowych. Zdaniem Macrona dużym zagrożeniem, które będzie się rozwijało w ciągu kolejnych kilkunastu miesięcy wojny, jest wzrost cen i inflacji, co może doprowadzić do kryzysu żywnościowego. Proponował wtedy przyjęcie programu solidarności żywnościowej w UE i podjęcia współpracy w tym zakresie z Unią Afrykańską. W związku z tym warto dążyć do zwiększenia zapasów i produkcji w państwach, w których jest to możliwe²².

W podobnym tonie wypowiadał się gen. Burkhard w odniesieniu do kwestii komunikacji na temat zaangażowania Francji w pomoc militarną. Zwrócił uwagę, że ważne jest, aby pozostać tak dyskretnym, jak to tylko możliwe. „Rosjanie mogą zaakceptować pewną liczbę działań, ale nie mogą zaakceptować tego, że przesadzamy z naszym wsparciem dla Ukrainy” – powiedział. „Im mniej mówimy, tym więcej możemy zrobić” – dodał²³. Można przewidywać, że Francja utrzymała polityczny kurs dotyczący wzmocnienia obrony europejskiej i rozwoju Wspólnej Polityki Bezpieczeństwa. Tym razem jednak potrzebna będzie koordynacja stanowisk i działań z Sojuszem Północnoatlantyckim i Stanami Zjednoczonymi na

²⁰ Polska Agencja Prasowa, *Szef MSZ wzywa ambasadora Francji*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1150162%2Cszef-msz-wzywa-ambasadora-francji-chodzi-o-slowa-macrona-o-premierze> (data dostępu: 10.05.2023).

²¹ Pokojowe środki rozwiązywania sporów dotyczą najczęściej wykorzystania środków politycznych lub sądowych, R. Bierzanek, J. Symonides, *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2005, s. 342-362.

²² G. Fleitour, *Guerre en Ukraine...*

²³ E. Vincent, *Guerre en Ukraine: «le rouleau compresseur» russe risque de finir par passer, selon le chef d'état-major des armées*, https://www.lemonde.fr/international/article/2022/03/06/guerre-en-ukraine-le-rouleau-compresseur-russe-risque-de-finir-par-passer-selon-le-chef-d-etat-major-des-armees_6116336_3210.html (data dostępu: 10.05.2023).

szerszą skalę, czego Francja nie podejmowała w takim wymiarze przed wojną. Sam wymiar tych działań nie ma charakteru nowości, ale ich zasięg i częstotliwość stanowi o zmianie w konstruowaniu polityki bezpieczeństwa Francji.

Wybory 2022 a agresja Rosji na Ukrainę

Wojna w Ukrainie zdominowała, co oczywiste, kampanię w wyborach prezydenckich we Francji. Polityka zagraniczna nie jest zazwyczaj rozwijanym i interesującym obywateli tematem, mimo że prezydent w świetle przepisów konstytucji ma znaczące kompetencje w polityce zagranicznej²⁴. W związku z zaistniałą sytuacją geopolityczną poszczególni kandydaci w wyborach prezydenckich byli zmuszeni do odniesienia się do kwestii wojny w Ukrainie i zajęcia stanowiska wobec polityki Federacji Rosyjskiej. W pierwszej turze wyborów brało udział dwunastu kandydatów i dla wielu z nich wiązało się to z koniecznością zrewidowania poglądów i ocen działań Władimira Putina. Macron – wówczas jako kandydat na prezydenta (27,85% głosów w pierwszej turze²⁵) – musiał prowadzić swoistą ekwilibrystykę pomiędzy oczekiwaniami społecznymi, problemami (również gospodarczymi) oraz tuszowaniem wcześniejszych, przychylnych działań wobec Rosji. Natomiast w przypadku kontrkandydatów z pierwszej tury wyborów: przedstawicieli skrajnej prawicy Marine Le Pen (23,15% zdobytych głosów), Erica Zemmoura (7,07% głosów) i skrajnej lewicy – Jean-Luca Mélanchona (21,95% głosów) nastroje społeczne zmusiły ich do zrewidowania poglądów na temat Rosji i współpracy z Władimirem Putinem.

Według Marine Le Pen postrzegany poziom zagrożenia ze strony Rosji nie jest wysoki w opinii zachodnich społeczeństw. Le Pen zwracała uwagę, że skutki sankcji dla gospodarki francuskiej mogą być negatywne, a zbyt otwarte popieranie Ukrainy przez władze w Paryżu może doprowadzić do zamknięcia drogi dla po-

²⁴ *La Constitution*, Introduite et commentée par G. Carcassonne et M. Guillaume, préface de G. Vedel, 15e édition, Paris 2019.

²⁵ Dane liczbowe wyników wyborów prezydenckich w 2022 r. pochodzą z witryny internetowej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych Republiki: elections.interieur.gouv.fr (data dostępu: 01.06.2023).

średniczenia w ewentualnych negocjacjach pokojowych. Zemmour zwracał uwagę, że wojna w Ukrainie odciąga Francję od jej interesów w Afryce, a uchodźcy wojenni powinni pozostać w Polsce i nie przyjeżdżać do państw Europy Zachodniej. Polityk skrytykował agresję Rosji, ale diagnozował, że jest ona wynikiem działań Zachodu i NATO ze względu na proces jego rozszerzenia. Z kolei według Mélanchona Francja powinna zachować dystans zarówno do Rosji, jak i Stanów Zjednoczonych, mogąc dzięki temu pełnić rolę mediatora. Dominacja tematyki związanej z konfliktem zbrojnym w Ukrainie przyczyniła się także do osłabienia kandydatów umiarkowanych, zarówno prawicowych, jak i lewicowych²⁶.

Mimo podjętego przez Francuzów rozstrzygnięcia w wyborach prezydenckich, warto poszukiwać odniesień do poglądów kandydatów, którzy zdobyli znaczące poparcie w pierwszej turze ze względu na wybory parlamentarne we Francji w czerwcu 2022 r. i szanse tych sił politycznych na udział w rządzeniu państwem i jego funkcjonowaniu w stosunkach międzynarodowych oraz w relacjach z państwami omawianego regionu. Kampania, a zwłaszcza debata przed drugą turą wyborów pomiędzy Emmanuelem Macronem a Marine Le Pen również nie była pozbawiona wątku wojny, pomocy dla Ukrainy i relacji z Rosją. Urzędujący prezydent zwrócił uwagę na konieczne wsparcie militarne dla Ukrainy, które było już prowadzone i powinno zostać zintensyfikowane. Kluczowym powinno być ograniczenie eskalacji konfliktu, także poprzez wpływanie na innych partnerów, w tym Chiny. Le Pen poparła zdanie i działania prezydenta w tym zakresie, zwracając jednak uwagę, że jedyny rodzaj sankcji, na który się nie zgadzała to blokada importu gazu i ropy naftowej z Rosji. Mogłoby to, jej zdaniem, doprowadzić do wzmocnienia potęgi duetu chińsko-rosyjskiego i zagrażać bezpieczeństwu Francji i Europy. Macron natychmiast przypomniał kontrkandydatce, że była jednym z pierwszych polityków, którzy uznali aneksję Krymu przez Rosję w 2014 r., by kilka miesięcy później otrzymać pożyczkę z rosyjskiego banku. M. Le Pen opowiedziała o wsparciu, które w tamtym czasie wyrażała wobec Ukrainy

²⁶ D. Minic, *Invasion russe de l'Ukraine. Une rupture politico-stratégique?*, „Notes de l'Ifri. Russie.Nei.Visions” 2022, no 126; Ł. Maślanka, *Wojna i wybory: kandydaci na prezydenta Francji wobec rosyjskiej inwazji*, „Biuletyn PISM” 2022, nr 47.

w mediach społecznościowych i zwróciła uwagę na uroczyste przyjęcie w Wersalu W. Putina przez prezydenta Macrona podczas jego wizyty w Paryżu w 2017 roku²⁷.

E. Macron wygrał wybory prezydenckie z wynikiem 58,5%, rezultat M. Le Pen to 41,5% oddanych głosów. Jak już wcześniej wspomniano, istotne znaczenie dla polityki zagranicznej Francji i jej zaangażowania w pomoc Ukrainie oraz stosunków z Rosją miał także wynik wyborów parlamentarnych z 12 i 19 czerwca 2022 r. Dla realizacji programu wyborczego Macrona i jego partii *La République En Marche!* ich wynik mógłby stać się podstawą do paraliżowania decyzji podejmowanych w polityce zagranicznej, co skutkowałoby osłabieniem pozycji Francji i zmianami w tej polityce. Koalicja urzędującego prezydenta finalnie zdobyła za mało głosów, aby uzyskać bezwzględną większość głosów w Zgromadzeniu Narodowym. Mocno ograniczyło to komfort sprawowania władzy przez prezydenta. Ponadto społeczeństwo francuskie wykazało oznaki frustracji, braku zaufania do elit politycznych oraz „zmęczenia polityką” i wielu wyborców nie stawilo się w lokalach wyborczych (frekwencja w drugiej turze wyborów wyniosła 46%).

Wybory Francuzów dokonane w 2022 r. spowodowały wdrażanie realizacji określonej wizji polityki bezpieczeństwa. Temat rosyjskiej agresji stał się jednym z wiodących podczas kampanii wyborczej. Jednak w ciągu roku od rozpoczęcia konfliktu zbrojnego można było zaobserwować, że część francuskich sił politycznych podjęła strategię przemilczenia w debacie publicznej problemów Ukrainy i wyniku wojny. Warto tu zwrócić uwagę, że w przekazach medialnych pojawiły się wypowiedzi byłej minister Roselyne Bachelot, która pełniła funkcje ministerialne w czasie prezydentury Jacquesa Chiraca, Nicolasa Sarkozy’ego i Emmanuela Macrona, o tym że wojna w Ukrainie stanowi znacznie poważniejsze zagrożenie dla bezpieczeństwa Francji niż wydłużenie wieku emerytalnego o dwa lata (reforma podjęta po wyborach przez prezydenta Macro-

²⁷ C. Gatinois, I. Trippenbach, *Le débat de l’entre-deux-tours de l’élection présidentielle, nouveau rendez-vous manqué pour Marine Le Pen, étouffée par un Emmanuel Macron offensif*, https://www.lemonde.fr/politique/article/2022/04/21/le-debat-d-entre-deux-tours-de-l-election-presidentielle-nouveau-rendez-vous-rate-pour-marine-le-pen-etouffee-par-un-emmanuel-macron-combatif_6123047_823448.html (data dostępu: 04.04.2023).

na, która spotkała się z protestami i negatywnymi postawami społeczeństwa wobec tej decyzji²⁸)²⁹.

Jednak podczas wystąpienia na szczycie GLOBSEC w Bratysławie 31 maja 2023 r. prezydent Francji odniósł się do zagrożenia wojny i wskazał na znane etapy procesu osłabiania Ukrainy: przemówienie Władimira Putina w Monachium w 2007 r., agresję na Gruzję w 2008 r., na Ukrainę w 2014 r., ponownie na Ukrainę w 2022 r. i pełzającą wasalizację Białorusi. Zdaniem Emmanuela Macrona pokój na Ukrainie nie może być jedynie zawieszeniem broni, które byłoby równoznaczne z zamrożeniem konfliktu, a nie jego efektywnym rozwiązaniem. Możliwy jest tylko pokój zachowujący zasady prawa międzynarodowego, który będzie wyborem narodu ukraińskiego. Wtedy będzie to pokój trwały. Trzeba zatem przygotować się na to, że konflikt ten i jego konsekwencje będą jeszcze długo oddziaływać na bezpieczeństwo Europy i świata. Prezydent Francji wyraził nadzieję, że najbliższe miesiące 2023 r. pozwolą, po zwycięskiej kontrofensywie strony ukraińskiej, usiąść do stołu negocjacyjnego i zbudować trwały pokój na warunkach wybranych przez Ukrainę i z poszanowaniem prawa międzynarodowego. Macron ocenił, że potrzeba jeszcze wielu lat dla odbudowy państwa i opanowania sytuacji humanitarnej³⁰. Sam udział prezydenta Francji w Forum GLOBSEC, które skupia się od 2008 r. na diagnozie i analizach stanu systemu bezpieczeństwa w perspektywie państw Europy Środkowej i Wschodniej, był interpretowany jako podkreślenie zaangażowania Republiki w pomoc Ukrainie i rozwiązanie konfliktu.

Wnioski

Podczas wystąpienia w Parlamencie Europejskim 9 stycznia 2022 r., inaugurującego przewodnictwo Francji w Radzie Unii Eu-

²⁸ Według 64% obywateli w badaniu opinii przeprowadzonym w kwietniu 2023 r. protesty przeciwko reformie powinny być kontynuowane. *L'Opinion en direct*, https://www.bfmvtv.com/politique/retraites-pour-64-des-francais-la-mobilisation-contre-la-reforme-doit-se-poursuivre_AN-202304170032.html (data dostępu: 01.06.2023).

²⁹ B. Flocc'h, A. Pedro, S. Cassini, I. Trippenbach, C. Gatinois et C. Guillou, *Guerre en Ukraine: le non-débat politique en France*, https://www.lemonde.fr/politique/article/2023/02/22/guerre-en-ukraine-le-non-debat-politique-en-france_6162907_823448.html (data dostępu: 01.06.2023).

³⁰ *Discours de clôture du Président de la République*, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2023/06/01/sommet-globsec-a-bratislava> (data dostępu: 01.06.2023).

ropejskiej, prezydent Emmanuel Macron przedstawił program, na którego realizację w pierwszym półroczu 2022 r. zdecydowały się władze w Paryżu. Po pierwsze, zwrócił uwagę na wartości istotne z europejskiego punktu widzenia, jakimi powinny być demokracja, rządy prawa, rewolucja informacyjna (cyfrowa), ekologia. Państwem, do którego w bezpośredni sposób odniósł się prezydent Francji była Rosja w kontekście konieczności prowadzenia dialogu i niepodzielności bezpieczeństwa w Europie. Zwracał w tym względzie uwagę na współpracę francusko-niemiecką w zakresie poszukiwania sposobów dyplomatycznych rozwiązań narastającego wówczas napięcia i zagrożenia eskalacją konfliktu w Ukrainie³¹.

Wojna w Ukrainie nie przesłoniła wartości, z jakimi utożsamiana jest polityka bezpieczeństwa Francji, nie zmieniła fundamentów politycznego funkcjonowania Francji w europejskim i międzynarodowym systemie bezpieczeństwa. Jednak konieczność prowadzenia dialogu z Rosją musiała zostać zweryfikowana, co spotykało się również z zarzutami innych partnerów Francji z UE, m.in. Polski. Zatem ukierunkowanie na konfrontację z Rosją, zacieśnienie dialogu i współpracy ze Stanami Zjednoczonymi oraz określenie roli NATO i UE stały się międzynarodowymi implikacjami dla rozwoju polityki bezpieczeństwa Francji. Jeżeli zwrócić się ku wewnętrznym aspektom bezpieczeństwa Republiki, to w miarę upływu czasu zagrożenia wynikające z aktywnego konfliktu zbrojnego w Europie zostały przesłonięte przez problemy społeczne, których symbolem stało się niezadowolenie z powodu wprowadzenia reformy wieku emerytalnego. Dowodzi to zatem skomplikowanych zależności, dynamicznych zmian w zakresie uwarunkowań, wykorzystywanych środków i metod polityki bezpieczeństwa.

Bibliografia / References

Diplomatie des "changements", mais pas de "table rase", „Le Monde” 2008, no 19372.

Guerre en Ukraine. Quelle est la stratégie de la France pour faire reculer la Russie?, <https://www.ouest-france.fr/monde/guerre-en-ukraine/guerre-en-ukraine-la-strategie-de-la-france-pour-faire-reculer-la->

³¹ *Discours du Président de la République devant le Parlement Européen*, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/01/19/discours-du-president-emmanuel-macron-devant-le-parlement-europeen> (data dostępu: 10.05.2023).

- russie-0c1ffabc-9bcf-11ec-a912-ca6b0d2347ed (data dostępu: 10.05.2023).
- Actualisation Stratégique 2021*, <https://www.defense.gouv.fr/sites/default/files/dgris/REVUE%20STRAT%202021%2004%2002%202021%20FR.pdf> (data dostępu: 6.05.2022).
- Ayache G., Lorot P., *La conquête de l'Est. Les atouts de la France dans le nouvel ordre mondial*, Paris 1991.
- Balzacq T., *Qu'est-ce que la sécurité nationale?*, „La revue internationale et stratégique” 2003, no 4.
- Bierzanek R., Symonides J., *Prawo międzynarodowe publiczne*, Warszawa 2005.
- Ciupiński A., *Podstawowe elementy współczesnej strategii Francji*, Warszawa 1997.
- Colon B., *La culture...*, „Stratégique” 1992, no 52.
- Discours de clôture du Président de la République*, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2023/06/01/sommet-globsec-a-bratislava> (data dostępu: 1.06.2023).
- Discours du Président de la République devant le Parlement Européen*, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/01/19/discours-du-president-emmanuel-macron-devant-le-parlement-europeen> (data dostępu: 10.05.2023).
- Dreyfus F.-G., *The Geopolitics of France and Its Consequences*, [w:] *Defence and Security. Eleven National approaches*, red. H.P. Klepak, P. Létourneau, Montreal 1990.
- Drygiel M., *Role Francji w transatlantyckim systemie bezpieczeństwa*, Warszawa 2013.
- Drygiel-Bielińska M., *Central and Eastern Europe in France's Foreign Policy*, [w:] *Politics and Security of Central and Eastern Europe. Contemporary Challenges*, red. R. Zięba, Cham 2023.
- Entretien téléphonique avec Vladimir Poutine, Président de la Fédération de Russie*, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2022/05/03/entretien-vladimir-poutine-president-de-la-federation-de-russie> (data dostępu: 10.05.2023).
- European Commission, *Sanctions adopted following Russia's military aggression against Ukraine*, https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/banking-and-finance/international-relations/restrictive-measures-sanctions/sanctions-adopted-following-russias-military-aggression-against-ukraine_en (data dostępu: 10.05.2023).
- Fleitour G., *Guerre en Ukraine. Quelle est la stratégie de la France pour faire reculer la Russie?*, <https://www.ouest-france.fr/monde/guerre-en-ukraine/guerre-en-ukraine-la-strategie-de-la-france-pour-faire-reculer-la-russie-0c1ffabc-9bcf-11ec-a912-ca6b0d2347ed> (data dostępu: 04.04.2023).
- Floc'h B., Pedro A., Cassini S., Trippenbach I., Gatinois C. et Guillou C., *Guerre en Ukraine: le non-débat politique en France*, https://www.lemonde.fr/politique/article/2023/02/22/guerre-en-ukraine-le-non-debat-politique-en-france_6162907_823448.html (data dostępu: 01.06.2023).

- Gatinois C., Trippenbach I., *Le débat de l'entre-deux-tours de l'élection présidentielle, nouveau rendez-vous manqué pour Marine Le Pen, étouffée par un Emmanuel Macron offensif*, https://www.lemonde.fr/politique/article/2022/04/21/le-debat-d-entre-deux-tours-de-l-election-presidentielle-nouveau-rendez-vous-rate-pour-marine-le-pen-etouffee-par-un-emmanuel-macron-combatif_6123047_823448.html (data dostępu: 04.04.2023).
- Jasina Ł., *Meeting of Weimar Triangle heads of diplomacy*, <https://www.gov.pl/web/diplomacy/meeting-of-weimar-triangle-heads-of-diplomacy> (data dostępu: 10.05.2023).
- Kuczyński M., *Polityka bezpieczeństwa i siły zbrojne Francji*, Warszawa 1995.
- La Constitution*. Introduite et commentée par G. Carcassonne et M. Guillaume, préface de G. Vedel, 15e édition, Paris 2019.
- L'Opinion en direct*, https://www.bfmtv.com/politique/retraites-pour-64-des-francais-la-mobilisation-contre-la-reforme-doit-se-poursuivre_AN-202304170032.html (data dostępu: 01.06.2023).
- Maślanka Ł., *Wojna i wybory: kandydaci na prezydenta Francji wobec rosyjskiej inwazji*, „Biuletyn PISM” 2022, nr 47.
- Minic D., *Invasion russe de l'Ukraine. Une rupture politico-stratégique?*, „Notes de l'Ifri. Russie.Nei.Visions” 2022, no 126.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Republiki, elections.interieur.gouv.fr (01.06.2023).
- Pawłuszko T., *Poliheurystyczna teoria podejmowania decyzji w analizie polityki bezpieczeństwa*, „Colloquium Pedagogika – Nauki o Polityce i Administracji” 2020, nr 1.
- Polska Agencja Prasowa, *Szef MSZ wzywa ambasadora Francji*, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C1150162%2Cszef-msz-wzywa-ambasadora-francji-chodzi-o-slowa-macrona-o-premierze> (data dostępu: 10.05.2023).
- Sandschneider E., Wolff O., *DGAP analyse*, 2014, no 11.
- Słomczyńska I., *Koncepcja bezpieczeństwa Francji*, [w:] *Bezpieczeństwo międzynarodowe w XXI wieku*, red. R. Zięba, Warszawa 2018.
- Stefanowicz J., *Polityka bezpieczeństwa Francji u progu XXI wieku*, [w:] *Bezpieczeństwo państw Europy. Koncepcje i problemy lat 90.*, red. B. Łomiński, Katowice 1997.
- The War Must Go On. Dynamika wojny w Ukrainie i jej reperkusje dla bezpieczeństwa Polski*, red. A. Gruszczak, Kraków 2023.
- Vincent E., *Guerre en Ukraine: «le rouleau compresseur» russe risque de finir par passer, selon le chef d'état-major des armées*, https://www.lemonde.fr/international/article/2022/03/06/guerre-en-ukraine-le-rouleau-compresseur-russe-risque-de-finir-par-passer-selon-le-chef-d-etat-major-des-armees_6116336_3210.html (data dostępu: 10.05.2023).